

Київський університет імені Бориса Грінченка

Історико-філософський факультет

Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
_____ О. Б. Жильцов
« 30 » _____ 09 _____ 2020р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«Етнографія України»

для студентів

спеціальності: **032 Історія та археологія**

освітнього рівня: першого (бакалаврського)

освітньої програми: **Історія та археологія**

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1288/20
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2020 р.

Київ-2020

Розробник: Іванюк Олег Леонідович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України.

Викладач: Іванюк Олег Леонідович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.

Протокол від 29 серпня 2019 р. №1.

Завідувач кафедри _____ (О. О. Салата)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 032 Історія та археологія

_____ 20__ р.

Гарант освітньої програми _____.

Робочу програму перевірено

30.09 2019 р.

Заступник декана _____.

Пролонговано:

на 2020/2021 н. р. _____ (Салата О.О.), «27» 09 2020 р., протокол № 1.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» ____ 20__ р., протокол № ____.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» ____ 20__ р., протокол № ____.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» ____ 20__ р., протокол № ____.

© Іванюк О.Л., 2019 р.

©Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019 р

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Характеристика дисципліни за формами навчання</i>	
	<i>денна</i>	<i>заочна</i>
<i>«Етнографія України»</i>		
<i>Вид дисципліни</i>	<i>обов'язкова</i>	-
<i>Мова викладання, навчання, оцінювання</i>	<i>українська</i>	-
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	<i>4 / 120</i>	-
<i>Курс</i>	<i>1</i>	-
<i>Семестр</i>	<i>1</i>	-
<i>Кількість змістових модулів з розподілом:</i>	<i>3</i>	-
<i>Обсяг кредитів</i>	<i>4</i>	-
<i>Обсяг годин, у тому числі:</i>	<i>120</i>	-
<i>Аудиторні</i>	<i>42</i>	-
<i>Модульний контроль</i>	<i>8</i>	-
<i>Семестровий контроль</i>	<i>30</i>	-
<i>Самостійна робота</i>	<i>40</i>	-
<i>Форма семестрового контролю</i>	<i>екзамен</i>	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: навчальна дисципліна «Етнографія України» спрямована на набуття студентами загальних гуманітарних компетентностей.

Завдання:

Вправність мислення:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності і неповноту аргументації.

ЗК 3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

ЗК 4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії:

ЗК 5. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміння надавати перевагу останнім. ЗК 6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК 7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

Інтелектуальна комунікація:

ЗК 8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК 9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК 10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК 11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК 12. Відкритість, здатність сприймати і враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.

ЗК 13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність:

ЗК 14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК 15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК 16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК 17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість:

ЗК 18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів недоброчесності.

ЗК 19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК 20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК 21. Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК 22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

ФК 1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК 5. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційнопошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК 6. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК 7. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

ФК 8. Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

ФК 9. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.

ФК 10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК 11. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.

ФК 12. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК 13. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.

ФК 14. Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.

3. Результати навчання за дисципліною.

ПРН 1. Знання найважливіших фактів, подій та процесів історичного минулого українського народу і людства загалом.

ПРН 2. Знання основних тенденцій історичного розвитку в конкретні історичні періоди.

ПРН 3. Знання наукової хронології, періодизації та характеристик основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРН 4. Знання основних підходів до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології.

ПРН 5. Знання основних принципів і методів історичного пізнання.

ПРН 6. Знання основних типів і видів історичних джерел.

ПРН 7. Знання необхідного фактичного матеріалу для конкретного історичного дослідження.

ПРН 8. Детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 9. Розуміння і здатність інтерпретувати основні завдання історичної та археологічної науки.

ПРН 10. Уміння з'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.

ПРН 12. Уміння інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо).

ПРН 14. Здатність виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі.

ПРН 15. Здатність оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.

ПРН 17. Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі.

ПРН 19. Здатність планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства тощо.

4. Структура навчальної програми

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Становлення і розвиток української етнографії. Етнодемографічний розвиток України.							
Тема 1. Історико-етнографічне районування	10	2	2				6
Модульний контроль	2	2					
Разом	12	2	2				6
Змістовий модуль II. Матеріальна культура українців							
Тема 2 Традиційні види діяльності українців. Транспортні шляхи і засоби пересування	8	2		2			4
Тема 3. Традиційне житло	6	2	2				2
Тема 4. Традиційна їжа і харчування	6	2					4
Тема 5. Український традиційний одяг	8	2	2				4
Модульний контроль	2						
Разом	30	8	4	2			14
Змістовий модуль III. Традиційна духовна культура українців							
Тема 6. Язичництво та християнська традиція у віруваннях та обрядах українців	10	2	2				4
Тема 7. Родинні обряди українців	10	2	2	2			4
Тема 8 Календарні обряди українського народу.	8	2	2	2			4
Тема 9 Дозвілля та розваги українців	8	2	2				4
Тема 10. Народні знання й усна народна творчість	8	2		2			4
Модульний контроль	4						
Разом	48	10	8	6			20
Підготовка до проходження контрольних заходів	30						
Усього	120	20	14	8			40

5. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Історико-етнографічне районування України.

Тематичний план:

1. Етнографія як наука.
2. Розвиток етнографічної думки в Україні.
3. Історико-етнографічні регіони України.
4. Етнографічні групи українців.

Основні поняття теми: *етнос, етнічність, етнографічне дослідження, етнографічний регіон, колонізація, міграція.*

Рекомендована література:

1. Горленко В.Ф. Етнографічне районування // Географічна енциклопедія України. – К., 1989.
2. Етнографія України: Навч. посібник / За ред. С.А. Макарчука. – Львів: Світ, 1994.
3. Бойківщина: Іст.-етногр. дослідження / Під ред. Ю.Г. Гошка. – К., 1983.
4. Грабовецький В.В. Гуцульщина XIII-XIX століть. Історичний нарис. – Львів, 1982.
5. Гуцульщина: Іст.-етногр. дослідження / Під ред. Ю.Г. Гошка. – К., 1987.
6. Дяченко В.Д. Антропологічний склад українського народу. – К., 1965.
7. Кабузан Н.В. Украинское население Галиции, Буковины и Закарпатья в конце XVIII – 30-х годах XX в. // СЭ. – 1985. – № 3.
8. Ковальчук О.В. Українське народознавство. Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1992.
9. Кирнів Р.Ф. Етнографічне дослідження Бойківщини. – К., 1978.
10. Кожоляно Г. Етнографія Буковини. – Чернівці, 1999.
11. Красовський І., Солинко Д. Хто ми, лемки? – Львів, 1991.
12. Культура і побут населення України: Навч. посіб. / Упор.: В.І. Наулко, Л.Ф. Артюр, В.Ф. Горленко. – К.: Либідь, 1991.
13. Наулко В.І., Перковський А.Л. Етнічна історія Поділля / Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Доля, 1994.
14. Пономарев А.П. Подолье как историко-этнографический регион Украины // СЭ. – 1991. – № 1.
15. Украинские Карпаты. История. – К., 1989.
16. Украинские Карпаты. Культура. – К., 1989.
17. Худаш М.Л. До питання походження назви "гуцули" // Мовознавство. – 1984. – № 5.
18. Худаш М.Л. Питання походження етноніма лемко // Мовознавство. – 1985. – № 6.
19. Чаквин І.В. Полісся і його локалізація (за історичними, історіографічними та польовими матеріалами) // НТЕ. – 1984. – № 2.

Тема 2. Традиційні види діяльності українців. Транспортні шляхи і засоби пересування

Тематичний план:

1. Галузі землеробства.
2. Сільськогосподарський народний календар.
3. Промисли українців.
4. Традиційні засоби пересування.
5. Традиційні ремесла українців.

Основні поняття теми: *городництво, садівництво, скотарство, тваринництво, Рибальство, гончарство, гончарний круг, бондарство, стельмаство, теслярство, Столярство, різьбярство.*

Рекомендована література:

1. Бехтерев Х.Ф. Очерки истории и географии важнейших культурных растений. – М., 1960.
2. Борисенко В.Й. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. – К., 1988.
3. Горленко В.Ф., Бойко І.Д., Куницький О.С. Народна землеробська техніка українців. – К., 1971.
4. Гошко Ю.Г. Промисли й торгівля в українських Карпатах XV-XIX ст. – К., 1991.
5. Дяченко М.Т., Прилипко Я.П., Приходько М.П. Сільськогосподарська культура // Українці: Іст.-етнограф. монографія. – К., 1960.
6. Мандибура М.Д. Полонинське господарство Українських Карпат другої половини XIX – 30-х років XX ст. – К., 1978.
7. Народні художні промисли УРСР: Довідник. – К., 1986.
8. Павлюк С.П. Народна агротехніка українців Карпат другої половини XIX – початку XX ст. – К., 1986.
9. Полесьє. Матеріальна культура / Под ред. В.К. Бондарчика. – К., 1988.
10. Рыбаков Б.А. Ремесла Древней Руси. – М., 1946.

Тема 3 Традиційне житло

Тематичний план:

1. Традиційне українське житло.
2. Будівництво житла і обряди пов'язані з ним.
3. Типи українських поселень.
4. Забудова двору та господарські споруди.
5. Інтер'єр української хати.

Основні поняття теми: закладина, новосілля, червоний кут, типи поселення, форми забудови.

Рекомендована література:

1. Байбурин А.К. Жилище в обрядах и представлениях восточных славян. – Л., 1986.
2. Будзан А.Ф. Різьба по дереву в західних областях України. – К., 1960.
3. Верговський С. Давнє народне будівництво українського та білоруського Полісся // НТВ. – 1972. – № 2.
4. Гудченко З.С. Традиційне і сучасне в сільській забудові Середньої Наддністрянщини //НТЕ.- 1978. -№5
5. Данилюк А.Г.Українська хата. – К. 1991
6. Косміна О. Українське традиційне жіноче вбрання Київщини. Кінець XIX – початок XX ст. – К., 1994.
7. Косміна О.Ю. До проблеми екології традиційного житла на Поділлі // Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1994.
8. Косміна Т.В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX – XX ст. – К., 1980.
9. Космина Т.В. Особенности освоения традиций в формировании индивидуальных сельских усадеб Украины // Современные этносоциальные процессы на селе. – М., 1986.
10. Космина Т.В. [Жилище] Украинцы // Этнография восточных славян. Очерки традиционной культур. – М., 1987.
11. Косміна Т.В. Сільське житло південних районів України // Народна творчість і етнографія. – 1978. – № 2.
12. Косміна Т.В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX – XX ст. Історико-етнографічне дослідження. – К., 1980.
13. Косміна Т.В. Традиції та інновації в архітектурі народного житла Києва та Київщини // Етнографія Києва і Київщини. Традиції і сучасність. – К., 1986.
14. Косміна Т.В. Етнічна виразність народного житла // Поділля: Історико-етнографічне

- дослідження. – К., 1994.
15. Лебедев Г.О. Художнє оздоблення хат полтавщини //НТЕ – 1978.-№4
 16. Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество Украины. – К., 1989.
 17. Самойлович В.П. Українське народне житло. – К., 1972.
 18. Стельмах Г.Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні. – К., 1964.
 19. Юрченко П.Г. Дерев'яна архітектура України. – К. – 1970

Тема 4. Традиційна їжа і харчування

Тематичний план:

1. Основні компоненти харчування українців.
2. Режим харчування. Харчові заборони.
3. Повсякденні страви.
4. Обрядові страви.

Основні поняття теми: режим харчування, харчові заборони, постування, ритуал.

Рекомендована література:

1. Артюх Л.Ф. Їжа та харчування в Київській Русі // Етнографія Києва і Київщини. Традиції й сучасність. – К., 1986.
2. Артюх Л.Ф. Харчові заборони в українській культурі. Релігійне й етнічне // Політологія. Етнологія. Соціологія: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Харків, 1996.
3. Гонтар Т.О. Народне харчування українців. – К., 1982.

Тема 5. Український традиційний одяг.

Тематичний план:

1. Одяг доби Київської Русі.
2. Компоненти козацького одягу.
3. Український традиційний одяг.
4. Оздоблення українського традиційного одягу.

Основні поняття теми: обгортка, плахта, крайці, функції одягу, елементи одягу, традиційні комплекси, строї.

Рекомендована література:

1. Древняя одежда народов Восточной Европы / Под ред. М.Г. Рабиновича. – М., 1986.
2. Косміна О. Українське традиційне жіноче вбрання Київщини. Кінець XIX – початок XX ст. – К., 1994.
3. Матейко К.І. Український народний одяг. – К., 1977.
4. Український народний одяг в акварелях Ю. Глогівського. – К., 1988.
5. Украинское народное искусство. Одежда. – К., 1961.
6. Шмелева М.Н. Типы женской народной одежды украинского населения Закарпатской области // СЭ. – 1948. – № 2.
7. Шмелева М.Я. Из истории национального костюма украинцев Закарпатской области // Краткие сообщения Института этнографии АН СРСР. – М., 1950. – Вып. XI.
8. Щербш Г.С. Український традиційний одяг і сучасне моделювання // НТЕ. – 1978. – № 4.
9. Щербій Г.С. Характеристика деяких особливостей українського народного одягу // НТЕ. – 1979. – № 2.

Електронні ресурси

1. Етнографія: свята, традиції, обряди, звичаї, фольклор, народні інструменти, національні костюми, декоративні промисли, українська кухня. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/283.htm>
2. Етнографія: український костюм, побут, пісні. – Режим доступу: <http://www.history.iatr.org.ua/etnography.html>

Тема 6. Язичництво та християнська традиція у віруваннях та обрядах українців

Тематичний план:

1. Язичницькі погляди слов'ян.
2. Пантеон слов'янських богів.
3. Формування християнської традиції у звичаях та обрядах українців.
4. Світ демонів і духів.

Основні поняття теми: *капище, ідол, пантеон, духи, демони.*

Рекомендована література:

1. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях. – К., 1992.
2. Велецкая Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М., 1978.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнограф, нарис: У 2-х т. – Т. 1-2. – К., 1991.
4. Головацький Я.Ф. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. – К., 1991.
5. Знойко О.П. Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989.
6. Кирчів Р.Ф. Світоглядні уявлення і вірування // Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1987.
7. Курочкін О.В. Відьма в українській міфологічній традиції // НТЕ. – 1990. – № 4.
8. Обряды и верования древнего населения Украины: Сб. науч. тр. – К., 1990.
9. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М., 1981.
10. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. – М., 1987.
11. Токарев С.А. Религиозные верования восточнославянских народов XIX – начала XX в. – М-Л., 1957.

Тема 7. Родинні обряди українців

Тематичний план:

1. Українська традиційна родина: види, функції.
2. Форми споріднених родинних зв'язків.
3. Родильна обрядовість.
4. Весільна обрядовість.
5. Поховально-поминальні обряди.
6. Побратимство.

Основні поняття теми: *ім'янаречення, очищення, кумівство, пострижени, сватання, умовини, дівич-вечір, побратимство.*

Рекомендована література:

7. Балущок В. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян. – Львів; Нью-Йорк, 1998.
8. Борисенко В.К. Нова весільна обрядовість у сучасному селі (на матеріалах південно-східних районів України). – К., 1979.
9. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні (Історико-етнографічне дослідження). – К.,

1988.

10. Гаврилук Н.К. Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев). – К., 1981.
11. Гаврилук Н.К. Сліди давньоруських традицій в родильній обрядовості українців кінця XIX – початку XX ст. // Етнографія Києва і Київщини. Традиції й сучасність. – К., 1986.
12. Гаврилук Н.К. Київсько-Поліський варіант традиційної сімейної обрядовості на фоні суміжних територій // Київське Полісся (Етнолінгвістичні дослідження). – К., 1989.
13. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. – К., 1974.
14. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу: Іст.-етногр. нарис. – К., 1966.
15. Косвен М.О. Кто такой крестный отец // СЭ. – 1963. – № 3.
16. Курочкін О.В. З історії сватання на Україні // НТЕ. – 1971. – № 4.
17. Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья. – Минск, 1987.
18. Пономарев А.П. Развитие семьи и брачно-семейных отношений на Украине. – К., 1989.

Тема 8. Календарні обряди українського народу.

Тематичний план:

1. Календар. Види календарів.
2. Історія календаря на Русі.
3. Цикли народного календаря.
4. Дні тижня і їх символіка.
5. Традиційні календарні заборони українців.

Основні поняття теми: календар, літочислення, свято.

Рекомендована література:

1. Біляшівський Е.В. Українські писанки. – К., 1968.
2. Климець Д.Ю. Купальська обрядовість на Україні. – К., 1990.
3. Курочкін О. Новорічні свята українців. – К., 1980.
4. Курочкін О.В. Новорічні свята українців. Традиції і сучасність. – К., 1978.
5. Пошивайло О.М. Народні системи лічби в гончарстві на Лівобережжі України (XIX-XX ст.) // НТЕ. – 1988. – № 1.
6. Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов. – М., 1979.
7. Творун С. Весняні аграрні звичаї та обряди українців Поділля // Народна творчість та етнографія. – 1991. – № 3.

Тема 9. Дозвілля та розваги українців.

Тематичний план:

1. Осередки громадського дозвілля.
2. Громадські трапези.
3. Буденні розваги українців.
4. Святкове дозвілля.
5. Молодіжні розваги.
6. Українські народні танці.

Основні поняття теми: громада, звичаєве право, дозвілля.

Рекомендована література:

1. Зяблюк Н. Вечорниці // Рад. шк. – 1989. – № 2.
2. Квитка К. Песни украинских зимних обрядовых праздников // Квитка К. Избр тр. в 2-х т. – М.,

- 1971.
3. Коломийченко Ф. Сільські забави на Чернігівщині // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1918.
 4. Кувеньова О.Ф. Громадський побут українського селянства. – К., 1966.
 5. Лікарські та господарські порадики XVIII ст. Пам'ятки української мови. – К., 1984.
 6. Украинцы // Народы Европейской части СССР. – М., 1964. – Т. 1.
 7. Украинцы // Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры. – М., 1987.
 8. Украинцы. – М.: Наука, 2000.
 9. Шапов Я.П. О функциях общины в Древней Руси // Общество и государство феодальной России. – М., 1975.

Тема 10. Народні знання й усна народна творчість.

Тематичний план:

1. Традиційні народні знання.
2. Усна народна творчість.
3. Прозові і поетичні твори.
4. Класифікація народних пісень.

Основні поняття теми: легенда, переказ, баллада, казка, прислів'я, приказка, історична пісня.

Рекомендована література:

1. Богоявленский Н.А. Древнерусское врачевание в XI-XVII вв. – М., 1960.
2. Болтарович З.Є. Народне лікування українців Карпат. – К., 1980.
3. Квитка К. Песни украинских зимних обрядовых праздников // Квитка К. Избр тр. в 2-х т. – М., 1971.
4. Круть Ю. Хліборобська обрядова поезія слов'ян. – К., 1973.
5. Лебедева А.А. Народные знания славян // Этнография восточных славян. – М., 1987.
6. Лікарські та господарські порадики XVIII ст. Пам'ятки української мови. – К., 1984.
7. Любар І.Г Народ завбачує погоду. – К., 1990.
8. Прислів'я та приказки. Природа. Господарська діяльність людини / Упор. М.М. Пазяк. – К., 1989.
9. Українські народні пісні: Календарно-обрядова лірика. – К., 1963.
10. Украинцы // Народы Европейской части СССР. – М., 1964. – Т. 1.
11. Украинцы // Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры. – М., 1987.
12. Украинцы. – М.: Наука, 2000.
13. Федорів О.Р. Народна метеорологія українців Полісся // НТЕ. – 1984. – № 6

1. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю		
		кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	10	10
Відвідування семінарських занять	1	7	7
Відвідування практичних занять	1	4	4
Робота на семінарському занятті	10	7	70
Робота на практичному занятті	10	4	40
Лабораторна робота	10	-	-
Виконання завдань для самостійної Роботи	5	10	50
Виконання модульної роботи	25	4	100
Разом		-	281
Максимальна кількість балів: 281			
Розрахунок коефіцієнта: $60:281 = 0.213$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів полягає в ознайомленні студентів з етнографічними писемними джерелами. Звітом за самостійну роботу є написання конспектів джерел з узагальненням етнографічного матеріалу і висновками.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі написання студентом модульної контрольної роботи. Максимальна кількість балів за кожну роботу дорівнює 25 балам.

Орієнтовні питання модульної контрольної роботи:

1. Наукові концепції історико-етнографічного поділу України.
2. Колонізаційні процеси в Україні у XVIII-XIX ст..
3. Формування традиційних транспортних шляхів
4. Зміст і перебіг обрядів пов'язаних з будівництвом житла
5. Поєднання язичницької й християнської традиції в українській обрядовості.
6. Календарні цикли й обряди пов'язані з ними
7. Основні цикли родинної обрядовості і їх змістовне наповнення
8. Класифікація народних пісень.

№ зп	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1	Робота виконана на рівні самостійного творчого мислення на основі ґрунтовного знання проблеми, що висвітлюється, основних понять та категорій, розуміння закономірностей історичного процесу, грамотне, логічно-послідовне викладення історичного матеріалу, вміння пов'язувати його з сучасністю, робити узагальнення та висновки.	20-25
2	Робота виконана на рівні самостійного мислення з елементами творчого пошуку, розуміння студентом основних закономірностей історичного процесу. Допускаються окремі незначні помилки та неточності у висвітленні неосновних аспектів проблеми.	15-19
3	Робота виконана на рівні репродуктивного мислення. Допускаються недостатньо вірні формулювання, окремі незначні помилки у висвітленні основних аспектів проблеми, незнання студентом другорядних понять і категорій.	10-14
4	Робота виконана зі значними помилками, що мають принципове значення в оцінці подій і фактів. Незнання історіографії. Неспроможність студента аналізувати історичний матеріал, робити узагальнення та висновки. пов'язувати історичні події з сучасністю, невірна відповідь на питання. Невиконання роботи.	0-9
Разом		25 балів

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою семестрового контролю є письмовий екзамен, під час якого студенти повинні дати відповіді на питання, що відбивають зміст навчальної програми. При оцінюванні відповідей враховуються їх аргументованість, рівень обізнаності з фактичним матеріалом та його новітніми науковими концептуальними репрезентаціями.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю:

- Поняття, предмет, завдання, методи, джерела етнографії.
- Розвиток етнографічної думки в Україні.

- Видатні етнографи України.
- Історико-етнографічне районування України.
- Етнографічні групи українців.
- Етапи формування українського етносу.
- Колонізація представниками різних етносів Правобережної України.
- Колонізація представниками різних етносів Слобідської України.
- Колонізація представниками різних етносів Південної України.
- Формування західної української діаспори.
- Розвиток землеробства в Україні.
- Ремесла українців.
- Транспорт і традиційні засоби пересування.
- Етапи будівництва народного житла.
- Інтер'єр української хати.
- Їжа і харчування українців.
- Одяг доби Київської Русі.
- Характеристика українського традиційного костюму.
- Натільний одяг
- Поясний одяг.
- Верхній одяг українців.
- Взуття та головні убори.
- Регіональні особливості українського традиційного костюму.
- Пантеон слов'янських богів.
- Світ духів і демонів.
- Народний календар зими.
- Народний календар весни.
- Народний календар літа.
- Народний календар осені.
- Українська родина.
- Родильна обрядовість українців.
- Весільна обрядовість українців.
- Поховально-поминальні обряди.
- Етика дозвілля та розваг українців.
- Народні знання.
- Усна народна творчість українців.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90

Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., із них: лекції – 20 год., семінарські заняття – 14 год., модульний контроль – 8 год., практичні – 8 год., самостійна робота – 57 год., семестровий контроль 15 год.

Теми	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10
Лекції (теми, бали)	Л.1 (1 б.)	Л.2 (1 б.)	Л.3 (1 б.)	Л.4 (1 б.)	Л.5 (1 б.)	Л.6 (1 б.)	Л.7 (1 б.)	Л.8 (1 б.)	Л.9 (1 б.)	Л.10 (1 б.)
Семінарські заняття (теми, бали)	С1. (11 б.)		С.3 (11 б.)		С.5 (11 б.)	С.6 (11 б.)	С.7 (11 б.)	С.8 (11 б.)	С.9 (11 б.)	
Самостійна робота	СР до Т 1 (5 б.)	СР до Т 2 (5 б.)	СР до Т 3 (5 б.)	СР до Т 4 (5 б.)	СР до Т 5 (5 б.)	СР до Т 6 (5 б.)	СР до Т 7 (5 б.)	СР до Т 8 (5 б.)	СР до Т 9 (5 б.)	СР до Т 10 (5 б.)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)	МКР 2 (25балів)				МКР 3 (25 балів) + МКР 4 (25 балів)				
Семестровий контроль	екзамен (40 балів)									

8. Рекомендовані джерела.

Основна:

1. Бойківщина: Іст.-етногр. дослідження / Під ред. Ю.Г. Гошка. – К., 1983.
2. Болтарович З.Є. Україна в дослідженнях польських етнографів. – К., 1976.
3. Болтарович З.Є. Народна медицина українців. – К., 1990.
4. Борисенко В.К. Весільні обряди та звичаї на Україні. – К., 1988.
5. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях. – К., 1992.
6. Горленко В.Ф. Становление украинской этнографии конца XVIII – первой половины XIX ст. – К., 1988.
7. Дяченко В.Д. Антропологічний склад українського народу. – К., 1965.
8. Етнографія Києва і Київщини. Традиції і сучасність / Під ред. В.Ф. Горленка. – К., 1986.
9. Ковальчук О.В. Українське народознавство. Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1992.
10. Наулко В.І. Етнічний склад населення Української РСР. – К., 1965.
11. Наулко В.І. Географічне розміщення народів в УРСР. – К., 1966.
12. Украинцы. – М.: Наука, 2000.

Додаткова:

13. Артюх Л.Ф. Українська народна кулінарія: Іст.-етногр. дослідження. – К., 1977.
14. Арутюнов С.А. Народы и культуры. – М., 1989.
15. Байбурын А.К. Жилище в обрядах и представлениях восточных славян. – Л., 1986.
16. Бичко З.М. Наддністрянський (опільський) діалект і його відношення до інших говорів південно-західного наріччя української мови: Текст лекцій. – Львів, 1992.
17. Будзан А.Ф. Різьба по дереву в західних областях України. – К., 1960.
18. Велецкая Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М., 1978.
19. Верговський С. Давнє народне будівництво українського та білоруського Полісся // НТВ. – 1972. – № 2.
20. Восточнославянский этнографический сборник / Под ред. С.П. Толстова. – М., 1956.
21. Гаврилюк Н.К. Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев). – К., 1981.
22. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат. – К., 1979.
23. Головацький Я.Ф. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. – К., 1991.
24. Гонтар Т.О. Народне харчування українців. – К., 1982.
25. Горинь Г.Й. Художні вироби зі шкіри. – К., 1985.
26. Горинь Г.П. Шкіряні промисли західних областей України. – К., 1986.
27. Горлечко В.Ф. Нариси з історії української етнографії та російсько-українських етнографічних зв'язків. – К., 1984.
28. Горленко В.Ф., Бойко І.Д., Куницький О.С. Народна землеробська техніка українців. – К., 1971.
29. Гошка Ю.Г. Населення українських Карпат XV-XVIII ст. Заселення, міграції, побут. – К., 1976.
30. Громов Г.Г. Методика полевых этнографических исследований. – М., 1967.
31. Гуслистий К.Г. До питання про утворення української нації. – К., 1967.
32. Гуцулщина: Іст.-етногр. дослідження / Під ред. Ю.Г. Гошка. – К., 1987.
33. Древняя одежда народов Восточной Европы / Под ред. М.Г. Рабиновича. – М., 1986.

34. Единение народов — единение культур / Под ред. А.К. Федорука. — К., 1987.
35. Здровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. — К., 1974.
36. Зеленин Д.К. Библиографический указатель русской этнографической литературы о внешнем быте народов России. 1700-1910 гг. // Зап. Имп. Рус. геогр. о-ва по отдел. этнографии. — СПб, 1913. — Т. XI. — Вып. 1.
37. Итс Р.Ф. Введение в этнографию. — Л., 1974.
38. Карпатский сборник / Под ред. Ю.В. Бромлея. — М., 1976.
39. Келар С.П. Доля нащадків огузів (з історії розселення, розвитку мови, культури, освіти та господарювання на українській землі // Відродження. — 1993. — № 5-6.
40. Косміна О. Українське традиційне жіноче вбрання Київщини. Кінець XIX — початок XX ст. — К., 1994.
41. Косміна О.Ю. До проблеми екології традиційного житла на Поділлі // Поділля: Історико-етнографічне дослідження. — К., 1994.
42. Косміна О.Ю. Етнічна знаковість традиційного вбрання українців // Етнічність в історії та культурі: Матеріали і дослідження. — Одеса, 1998.
43. Косміна Т.В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX — XX ст. — К., 1980.
44. Косміна Т.В. Особенности освоения традиций в формировании индивидуальных сельских усадеб Украины // Современные этносоциальные процессы на селе. — М., 1986.
45. Косміна Т.В. [Жилище] Украинцы // Этнография восточных славян. Очерки традиционной культур. — М., 1987.
46. Косміна Т.В. Сільське житло південних районів України // НТЕ. — 1978. — № 2.
47. Косміна Т.В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX — XX ст. Історико-етнографічне дослідження. — К., 1980.
48. Косміна Т.В. Традиції та інновації в архітектурі народного житла Києва та Київщини // Етнографія Києва і Київщини. Традиції й сучасність. — К., 1986.
49. Косміна Т.В. Поселення та житло // Культура і побут населення України: Навч. посібник для вузів. — К., 1991.
50. Косміна Т.В. Етнічна виразність народного житла // Поділля: Історико-етнографічне дослідження. — К., 1994.
51. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу: Іст.-етногр. нарис. — К., 1966.
52. Круть Ю.З. Хліборобська обрядова поезія слов'ян. — К., 1973.
53. Кувеньова Л.Ф. Громадський побут українського селянства. — К., 1963.
54. Кузьминков Л.В., Хачхарджи К.А. К переселению крымских греков в Россию // Греки Украины: История и современность: Материалы научно-практической конференции “Греки Украины: поиск и формирование национальной культуры” (9-19 февраля 1991 г.). — Донецк, 1991.
55. Кулинич І.М., Кривець Н.В. Нариси з історії німецьких колоній в Україні. — К.: НАН України, Інститут історії НАН України, 1995.
56. Культурно-бытовые процессы на юге Украины / Под ред. Ю.В. Ивановой. — М., 1979.
57. Курочкін О.В. Новорічні свята українців. — К., 1978.
58. Левкиевская Е. Мифы русского народа. — М.: ООО «Издательство Астрель», ООО «Издательство АСТ», 2003.
59. Любимов Л.Д. Искусство Древней Руси. Книга для чтения. — М., «Просвещение», 1974.

60. Мандибура М.Д. Полонинське господарство Українських Карпат другої половини ХІХ – 30-х років ХХ ст. – К., 1978.
61. Матейко К.І. Український народний одяг. – К., 1977.
62. Материальная культура компактных этнических групп на Украине. Жилище / Под ред. М.Г. Рабиновича. – М., 1975.
63. Мишанич С.В. Система жанрів в українському фольклорі // Рад. школа. – 1990. – № 2.
64. Найман О.Я. Життя прожити...(З історії розселення євреїв на українській землі) // Відродження. – 1993. – № 7.
65. Народна архітектура українських Карпат. ХV-ХХ ст. / Під ред. Ю.Г. Гошка. – К., 1987.
66. Наулко В.И., Миронов В.В. Культура и быт украинского народа. – К., 1977.
67. Наулко В.І., Перковський А.Л. Етнічна історія Поділля / Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Доля, 1994.
68. Николаева Т.А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье. – К., 1987.
69. Никорак О.І. Сучасні художні тканини Українських Карпат. – К., 1987.
70. Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья / Под ред. В.К. Бондарчика. – Минск, 1987.
71. Павлюк С.П. Народна агротехніка українців Карпат другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1986.
72. Полесье. Материальная культура / Под ред. В.К. Бондарчука. – К., 1988.
73. Пономарев А.П. Развитие семьи и брачно-семейных отношений на Украине. – К., 1989.
74. Приходько М.П. Житло робітників Донбасу. – К., 1964.
75. Самойлович В.П. Українське народне житло. – К., 1972.
76. Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество Украины. – К., 1989.
77. Сборник статистических сведений по Таврической губернии. – Симферополь, 1889. – Т. 9.
78. Свята та обряди трудящих Києва / Під ред. Б.В. Попова. – К., 1983.
79. Семейный быт народов СССР / Под ред. Т.А. Жданко. – М., 1990.
80. Сидорович С.И. Художня тканина західних областей УРСР. – К., 1979.
81. Скрипник Г.А. Етнографічні музеї України. – К., 1989.
82. Скурапвський В.Т. Берегиня. – К., 1987.
83. 100 найвідоміших образів української міфології. – К.: Орфей, 2002.
84. Супруненко В.П. Народини: Витоки нації; символи, вірування, звичаї та побут українців. – Запоріжжя: МП “Берегиня” – СП “ФАСЗ”, 1993.
85. Советские традиции праздники, обряды. Слов.-справ. / Под ред. Б.В. Попова. – К., 1988.
86. Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских украинцев и белорусов. – М., 1979.
87. Стельмах Г.Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні. – К., 1964.
88. Струнка М.Л. Організація пошукової роботи з етнографії у шкільних краєзнавчих музеях. – К., 1989.
89. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. – К., 1974.
90. Титова З.Д. Библиография русских библиографий по этнографии народов СССР (1851-1969). – М., 1970.
91. Троцюк Т.П. Внесок німців у розвиток духовної культури Волині: Волинь Велика: минуле і сучасність: Матеріали Міжнародної наукової краєзнавчої конференції (жовтень 1994 р.). – Хмельницький – Ізяслав – Шепетівка, 1994.

92. Українська народна поетична творчість / Під ред. О.І. Дея. – К., 1978.
93. Український народний одяг в акварелях Ю. Глоговського. – К., 1988.
94. Украинские Карпаты. История. – К., 1989.
95. Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма. – К., 1987.
96. Украинское народное искусство. Одежда. – К., 1961.
97. Украинцы // Народы Европейской части СССР. – М., 1964. – Т. 1. – (Народы мира).
98. Украинцы // Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры. – М., 1987.
99. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. – К., 1994.
100. Українське народне декоративне мистецтво. – К., 1956.
101. Українські народні пісні: Календарно-обрядова лірика. – К., 1963.
102. Хонигсман Я.С., Найман А.Я. Евреи Украины. Краткий исторический очерк. – К., 1993. – Ч. 1.
103. Чижикова Л.Н. Руссо-украинское пограничье. – М., 1983.
104. Шмелева М.Н. Типы женской народной одежды украинского населения Закарпатской области // СЭ. – 1948. – № 2.
105. Шмелева М.Я. Из истории национального костюма украинцев Закарпатской области // Краткие сообщения Института этнографии АН СРСР. – М., 1950. – Вып. XI.
106. Шмидт А. Херсонская губерния. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Т. 24, ч. 1, 2. – СПб., 1863.
107. Шмидт А. Материалы для географии и статистики России. Херсонская губерния. В 2-х частях. – СПб.: Тип. Калиновського, 1863. – Ч. 2.
108. Шмит А. Что кому из нас сажать в своих садах // Плодоводство. – 1899. – № 4.
109. Шульгина Л. Бджільництво в с. Старосілки // Матеріали до етнології. – К., 1930. – Вип. III.
110. Шухевич В. Гуцульщина // МУРЕ. – Львів, 1901. – Т. 2; 1902. – Т. 3; 1904. – Т. 4; 190. – Т. 5.
111. Шапов Я.І. О функциях общины в Древней Руси // Общество и государство феодальной России. – М., 1975.
112. Щепотьєва М.О. Розписи хат на Кам'яниччині. – К., 1928.
113. Щербаківський Д. Український килим. – К., 1927.
114. Щербш Г.С. Український традиційний одяг і сучасне моделювання // НТЕ. – 1978. – № 4.
115. Щербій Г.С. Характеристика деяких особливостей українського народного одягу // НТЕ. – 1979. – № 2.
116. Щербина Ф. Очерки южно-русских артелей и общинно артельных форм. – Одесса, 1881.
117. Этнография восточных славян очерки традиционной культуры / Под ред Ю.В. Бромляя, К.В. Чистова. – М., 1987.

Ресурси Інтернету:

3. Українська етнографія: книги і курси лекцій, статті й матеріали, фотоальбоми, мапи. – Режим доступу: <http://etno.iatp.org.ua/main/index.html>
4. Галицька Україна: мова, фольклор, топологія, Козаччина, Хмельниччина, колонізація, подоляни, міграція етнізмів, антропологія. – Режим доступу: http://www.geocities.com/ukrgalicia/map_people.html

5. Історія України: каталог посилань. – Режим доступу: http://mytop-in.net/rating/ukraine/society_and_politics/history/
6. Етнографія: свята, традиції, обряди, звичаї, фольклор, народні інструменти, національні костюми, декоративні промисли, українська кухня. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/283.htm>
7. Етнографія: Вікіпедія – вільна енциклопедія: статті. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. Географічне районування України. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-755-1.html>
9. Етнографія і фольклор: фільми, кадри з фільмів, анотації. – Режим доступу: <http://www.cinema.kiev.ua/ukr/ethnography/etn.htm>
10. Народна творчість та етнографія: науковий журнал. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/NTE/index.html
11. Життя українських Карпат: карпатський народ, визначні місця, заповідні території. – Режим доступу: <http://www.karpaty.lviv.ua/index.html>
12. Етнографія давньоруських племен: лекція. – Режим доступу: <http://etno.iatp.org.ua/book1/lecture03.html>
13. Галицька Україна: карти слов'янських поселень в Україні. – Режим доступу: http://www.halychyna.ukrbiz.net/maps_slov.html
14. Поняття про етнографію. – Режим доступу: <http://www.refineua.com.ru/pageid-3375-1.html>
15. Етнографія: з історії Нового року; переддень і традиція; матеріали науково-практичної конференції “Буття українців”; етногенетичні процеси в Україні. – Режим доступу: http://www.harmony.com.ua/text_ua.php?division=17
16. Етнічна географія, етнографія, етнологія. – Режим доступу: <http://ukr-tur.narod.ru/etno/etno.htm>
17. Публікації з етнографії, культури і національної ідеї. – Режим доступу: <http://www.mesogaia.il.if.ua/intro.htm>
18. Карта "Групування регіонів України за особливостями етнічного складу". – Режим доступу: <http://geo.1september.ru/2003/43/3s.htm>
19. Історія України: корисні посилання. – Режим доступу: <http://on.cen.library.kr.ua>
20. Українське реєстрове козацтво: історія, діаспора. – Режим доступу: <http://www.kozatstvo.org.ua>
21. Українці в Росії. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/509/29/>
22. Демографічна карта розселення українців у Росії. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/506/29>
23. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво. – Режим доступу: <http://www.karpaty.lviv.ua/Autogen/Pages/Administrative%20divisions/boiky.html>
24. Етнографія: український костюм, побут, пісні. – Режим доступу: <http://www.history.iatp.org.ua/ethnography.html>